

แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต

Plato's aesthetic concepts.

ดร. สรวิชญ์ วงษ์สะอาด

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

พระครูปลัดทอง ขยารโณ พระมหาธีรวัฒน์ ถิรจิตโต

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

sompong_25@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาเรื่องแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต พบว่าคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบที่มีอยู่ในโลกตามความคิดของเพลโต 2 ประเภท คือ โลกที่ปรากฏหรือโลกทางประสาทสัมผัสและโลกแห่งแบบหรือมโนคติ ทั้งทฤษฎี 2 นี้ ซึ่งเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนทางอุดมคติแห่งความงามที่เป็นเนื้อแท้แห่งวัตถุและเป็นเอกภาพ โดยความสมบูรณ์ในองค์ประกอบของศิลปะ ที่แสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกที่เพลโตเห็นว่า โลกอยู่เหนือประสาทสัมผัสอย่างแท้จริงที่ประจักษ์ในชีวิตประจำวัน (ผัสสะ) มีลักษณะอย่างเดียวกับแบบหรือมโนคติ ประกอบด้วยมโนคติ แบบหรือมโนคตินี้ ในโลกแห่งมโนคติอยู่กันอย่างเป็นระเบียบ โดยลัดหล่นกันเป็นชั้นเป็นลำดับตามเหตุผลแห่งฐานันดรของแบบ (มโนคติแห่งความดี) ซึ่งเป็นแบบและเป็นผู้ร่างแบบหรือมโนคติทั้งหมด แบบหรือมโนคติย่อมตั้งอยู่ในโลกแห่งแบบหรือมโนคติ ไม่ได้อยู่ในโลกที่เราประจักษ์อยู่ทุกวันนี้ (ผัสสะ) ที่มีทัศนคติเห็นทางด้านงานศิลปะ ก็คือ การเลียนแบบสิ่งเฉพาะบนโลกแห่งผัสสะและการเลียนแบบของศิลปิน เป็นเพียงความคล้ายคลึงหรือเป็นเพียงบางส่วนของต้นแบบ ที่มีการเลียนแบบอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระจกเงาสะท้อนธรรมชาติ ศิลปะไม่ใช่การถ่ายแบบรูปร่างภายนอกวัตถุ แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายใน ความเห็นของเพลโตกับอริสโตเติล ท่านทั้งสองเชื่อเหมือนกันว่า ธรรมชาติหรือความจริงของศิลปะ ก็คือ การเลียนแบบโลกภายนอก แต่โลกภายนอกที่เลียนแบบนั้นแตกต่างกัน เพราะเพลโตคิดว่าโลกภายนอกที่เป็นศิลปะเลียนแบบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏต่อผัสสะ และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้เพลโตยังเห็นว่า ศิลปะเป็นสิ่งด้อยค่า เพราะสร้างภาพลวงตา และเข้าไม่ถึงความจริง ส่วนอริสโตเติลเห็นว่า โลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบนั้น อริสโตเติลเห็นว่าเป็นสิ่งที่เข้าถึงด้วยความคิดเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม ศิลปะจะมีคุณค่าสูงเพราะเข้าถึงความจริง ดังนั้นเพลโตกับอริสโตเติล เชื่อเหมือนกันว่าธรรมชาติหรือความจริงของศิลปะ และเข้าถึงความจริงได้ นั่นเอง

คำสำคัญ : สุนทรียศาสตร์, ศิลปะ, ความงาม, คุณค่า.

ABSTRACT

This article aims to study the content of Plato's aesthetics concept. It is found that the complete aesthetic value that exists in the world. according to Plato's two kinds of ideas. is the world that appears or the sensory world and the world of form or ideology. Both these two theories. which are only phenomenal changes in the ideal of beauty that is the essence of material and unity By the perfection of the elements of art That shows the emotions and feelings that Plato sees The world is beyond the real senses that are manifested in daily life (Phassa). with the same style or concept. consisting of ideas. This form or concept in a world of ideological order by descending into layers according to the reason of the dignity of the pattern (The concept of goodness). which is a model and is a form of all form or ideology. The model or concept is set in a world of style or conceptual Not in the world in which we live today (Phatsa). whose viewpoints in art are imitating specific things on the world of sensuality and imitation of artists. Is just a resemblance or just some of the prototypes with real imitation which is a mirror reflecting nature Art is not taking shape outside the object. But is an intrinsic model Plato's comments with Aristotle They both believe that the nature or truth of art is to imitate the outside world. But the outside world that mimics that is different Because Plato thinks that the outside world is an imitation of art Which is what appeared to Phalsa And concrete. Plato also said Art is an impairment Because creating an illusion And not reaching the truth Aristotle saw that The outside world that art imitates Aristotle saw that it was an abstraction Art will be of high value because of access to truth. So Plato and Aristotle Believe too Nature or truth of art and can access the truth itself

Keywords: Aesthetics. Art. Beauty. Value.

บทนำ

เพลโตเป็นนักปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ของโลกพอๆ กับท่านโสกราตีส แต่เพลโตนั้นเป็นนักปรัชญาเมธีที่แตกต่างจากโสกราตีส (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. 2529. หน้า 19–20) เพราะเพลโตมีเขียนงานเขียนมากกว่า 25 เรื่อง (พินิจ รัตนกุล. 2516. หน้า 162) และจดหมายถึงคนอื่นในนามของเพลโตอีก 13 ฉบับ ซึ่งงานเขียนต่างๆ นี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหัวข้อต่างๆ เช่น ทฤษฎีการเมือง. การศึกษา. ศิลปะ. จริยศาสตร์. ศาสนา. ความรัก ฯลฯ ซึ่งประเด็นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณธรรม (arete) โดยส่วนใหญ่ความคิดของ

เพลโตหรืองานเขียนของท่านนั้น จะเป็นลักษณะของบทสนทนาระหว่างบุคคลต่างๆ ที่สำคัญของเพลโตในเรื่องสังคมหรือรัฐ (อุดมรัฐ) ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ ในด้านการเมือง, จริยศาสตร์, การศึกษา, ทฤษฎีความรู้, ศิลปะและศาสนา (วันฉัตร สุวรรณกิตติ, 2538, หน้า 44) ซึ่งเพลโตให้ความสำคัญทางพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นเพลโตเห็นว่า (เพลโต, (แต่ง) โสกราตีส, แปลโดย, ส. ศิวรักษ์, 2523, หน้า 76) ความรู้ของมนุษย์นั้น ก็คือ “ศิลปะ” ที่สร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่ตนเอง และทำให้ชีวิตสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในความรู้เรื่อง “ศิลปะ” เพื่อรู้และเข้าใจวิวัฒนาการทาง “ศิลปะ” ตามที่ความเหมาะสมสำหรับเราท่านที่ชอบใฝ่รู้ ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ดี และสามารถทำให้ได้ประโยชน์ทางจิตจาก “ศิลปะ” ได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน ในเรื่องของความงามหรือเรียกอีกอย่างว่า “สุนทรียศาสตร์” ตามที่ท่านคุ้นหู และสามารถบริโภคสุนทรียจากผลงานที่ผู้อื่นที่ได้สร้างสรรค์เอาไว้ ตามแนวคิดของเพลโต (Plato) ซึ่งเป็นนักปรัชญากรีกยุคคลาสสิกตั้งแต่สมัยของปรัชญาเมธีกรีก 2 ท่าน คือ เพลโตกับอริสโตเติล ซึ่งเล็งเห็นว่า คุณค่าของ “ศิลปะ” ที่มีต่อมนุษย์ ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วย “คุณค่า” คำว่า “คุณค่า” หรือ “ค่านิยม” นั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมของมนุษย์ ซึ่งมีความเชื่อและทัศนคติไม่คงที่ ยิ่งเป็นค่านิยมทาง “ศิลปะ” ด้วยแล้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง บางครั้งก็เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบหมุนวนเวียนเป็นวัฏจักร ดังนั้นงาน “ศิลปะ” บางชิ้นมีค่านิยมสูงมากสำหรับกาลสมัยหนึ่ง และอาจเสื่อมลงในกาลต่อมาและแล้วก็กลับมีค่านิยมสูงขึ้นอีกครั้ง นั่นเอง

อะไรที่เรียกว่า “สุนทรียศาสตร์”

คำว่า “สุนทรียศาสตร์” มาจากศัพท์ภาษาสันสกฤตคือ “สุนทริยะ” (ความงาม, ความดี) และ “ศาสตร์” (ความรู้) ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Aesthetics” ซึ่งมีที่มาจากศัพท์ภาษากรีกโบราณ aisthētikós แปลว่า “การบรรลุสิ่งที่รับเข้ามา” สุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสวย ความงาม และความโมศาสตร์ สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสที่ 7 เกิดความรู้สึกปิติยินดี อิ่มเอมใจ พอใจ และชื่นชมในสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาปะทะ อาจจะเป็นในธรรมชาติเอง หรือที่มนุษย์ผลิตคิดค้นขึ้น โดยมีจุดประสงค์ให้เกิดประสบการณ์ทางความงาม ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประสบการณ์อ้อม มีผลต่อการรับรู้คุณค่าสุนทรียได้น้อยที่สุด และประสบการณ์ที่มาจากภาระอันยิ่งใหญ่จากพลังยิ่งใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นและไม่มีโอกาสได้ชมของจริง (ผศ. วิชาน สุชีวคุปต์, 2529, หน้า 67-69)

ส่วนคำว่า “ความงาม” คือ สถานภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดความเพลิดเพลิน และความชื่นชมผ่านการเข้าใจและรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูด ของสิ่งๆ นั้น ซึ่งอาจจะบุคคล สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ สถานที่ ดนตรี ศิลปะ หรือ ความคิด สิ่งตรงกันข้ามกับความงาม ก็คือ ความน่าเกลียด น่าชิง ซึ่งมีผลกระทบอย่างตรงกันข้ามต่อผู้ที่รับรู้จากความรู้สึกของมนุษย์ในแต่ละคนอันเนื่องมาจากการได้สัมผัสกับสิ่งที่มีความงาม และสามารถรับรู้ความงามได้มากน้อยที่ต่างกัน จากการตีความหมายของความงามของสิ่งทั้งามทั้งในงานศิลปะและในธรรมชาติ โดยศึกษาประสบการณ์ คุณค่าความงามและ

มาตรฐานในการวินิจฉัยว่าอะไรงาม อะไรไม่งาม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2548. หน้า 4) ตามทัศนะของสุนทรียธาตุ (Aesthetics Elements) ซึ่งมีอยู่ 3 อย่าง คือ ความงาม (Beauty) ความแปลกหูแปลกตา (Picturesqueness) ความน่าทึ่ง (Sublimity) ดังที่ นักปราชญ์สมัยกรีก เช่น เพลโตกับอริสโตเติล ที่กล่าวถึง เรื่องของความงาม ความสะเทือนใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกรับรู้ (Sense Perception) ของมนุษย์ ปัญหาที่พวกเขาโต้เถียงกัน เช่น ความงามคืออะไร ค่าของความงามนั้น เป็นจริงมีอยู่โดยตัวของมันเองหรือไม่ หรือว่าค่าของความงามเป็นเพียงข้อความที่ใช้กับสิ่งที่เราชอบ

การจะเข้าใจถึงธรรมชาติและของความงามนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงหลักปรัชญาของสุนทรียศาสตร์ ในสุนทรียศาสตร์นั้นมีนักปรัชญาหลายกลุ่ม รวมถึงกลุ่มที่เชื่อว่าความงามนั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ (subjective) และอีกกลุ่มที่เชื่อว่าความงามนั้นมีค่าที่เที่ยงแท้ (absolute. objective) โดยธรรมชาติ คือ ความสุนทรีย์ทางอารมณ์ และความงามที่เกิดโดยมนุษย์คือความเข้าใจในผลงานศิลปะชิ้นนั้น ดังที่ โบมการ์เดิน ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่ในฐานะที่เดิมเชื่อไฟแห่งสุนทรียศาสตร์ที่กำลังจะมอดดับให้กลับลุกโชติช่วงขึ้นมาอีกระลอกหนึ่ง (ทวีเกียรติ ไชยยงยศ. 2538. หน้า 1) ไปถึงศิลปะกับชีวิตและ สังคมร่วมทั้งความงามที่ปรากฏการณ์งดงามของธรรมชาติในด้านของวัตถุกับสุนทรีย์ะ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ (1) วัตถุทางธรรมชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ต้นไม้ แม่น้ำ เป็นต้น และ (2) ผลงานศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างทุกอย่าง เช่น บ้าน ภาพเขียน รูปปั้น เป็นต้น

สุนทรียศาสตร์คืออะไรในทัศนะของเพลโต

แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต

แนวคิดเรื่อง “สุนทรียศาสตร์” ของเพลโตนั้น ที่เกี่ยวกับความงาม ก่อนคริสต์ศักราช เพลโต (Plato 428-348) มีความเห็นว่าเรื่อง Symposium โดยทั่วไปเรื่องของความรักเกี่ยวกับความงามด้านวัตถุธรรมของความรัก (beauty is the object of love) ดังที่ Socrates ได้แสดงทัศนะของตนในลักษณะการสนทนากับผู้หญิงที่มีชื่อว่า Diotima แห่ง Mantinea เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะรักในความงาม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับความรักในเรือนร่างทั้งงดงามทั้งหมดของตนในระดับวัตถุ เป็นสิ่งที่สูงส่งกว่าความงามในระดับของเรือนร่างที่เรียกว่า เป็นระดับของจิตวิญญาณ (spiritual stage) จัดเป็นความงามในระดับสติปัญญา ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมในเรื่องเกี่ยวกับแบบ (forms) เช่น ความงาม. ความดี. ความยุติธรรม. ที่เป็นปรากฏการณ์บนโลก ที่เป็นวัตถุต่างๆ ในแบบของความเป็นนามธรรม 2 อย่าง คือ (1) สิ่งสวยงามต่างๆซึ่งถูกรวมอยู่ในระดับของวัตถุที่เราเห็นได้ และได้ยินเสียง เช่น ความไพเราะหรือที่เราสัมผัสได้ในโลกของความรู้สึกเป็นสิ่งเฉพาะ และ (2) ความงามในตัวของมันเอง ซึ่งดำรงอยู่พ้นไปจากโลกของการเห็นและการได้ยินเสียงหรือเหนือโลกแห่งกายสัมผัสต่างๆ ที่เพลโตเชื่อว่า ความงามเป็นความคิดที่สมบูรณ์ ความงามเป็นชนิดและเป็นเนื้อแท้เป็นแบบที่เป็นนิรันดร์ มีอยู่ในโลกแห่งความคิดซึ่งอยู่เหนือโลก

ที่เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ความงามทางอุดมคติไม่เปลี่ยนแปลง และสมบูรณ์ในตัว สิ่งที่ปรากฏการณ์ยิ่งงามเพียงใด ก็ยิ่งใกล้อุดมคติแห่งความงาม ซึ่งเป็นเนื้อแท้แห่งวัตถุ ดังที่เพลโตในสยogyong แนวความคิดของเพลโตว่า ความงามแจ่มแจ้งแห่งเหตุผล อันเป็นทิพย์บริสุทธิ เพราะว่า ความงามเป็นการแสดงออกของสิ่งสมบูรณ์อย่างเต็มที่ของศิลปิน ย่อมเห็นว่าความงามอันเป็นทิพย์ ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยความงามทางวิญญาณ ดังที่เพลโตได้เน้นเรื่องของการวัดมาตรฐาน และเรื่องของสัดส่วน ที่เกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีแบบ และรวมไปถึงเรื่องความคิดที่เกี่ยวกับความงามโดยธาตุแท้แล้ว ที่เป็นเรื่องที่อยู่เหนือโลก ดังที่นักปรัชญาเมธีบางคนพยายามที่จะพิสูจน์เรื่องของความงามกับจังหวะสัดส่วน จากประสบการณ์ทางผัสสะ 2 แหล่งใหญ่ๆ ด้วยกัน ก็คือ (1) ความงามที่ประจักษ์ชัดอยู่ในธรรมชาติ และ (2) ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์หรือปรุงแต่งขึ้นรูปแบบของสุนทรียะที่เกิดขึ้นจากปัจจัย ที่มีผู้ควบคุมรูปแบบทางความงาม มักปรากฏให้เห็นได้ในผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน (พระทักษิณคณาธกร. 2544. หน้า 228)

สุนทรียศาสตร์กับการเลียนแบบของเพลโต

ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์กับการเลียนแบบของเพลโต จะเห็นได้ว่าในทางอภิปรัชญา คือ แก่นสารของศิลปะ กล่าวคือ การเลียนแบบสิ่งเฉพาะบนโลกแห่งผัสสะ และการเลียนแบบของศิลปิน เพลโตเห็นว่าศิลปินเลียนแบบด้วยผัสสะจากธรรมชาติสามารถมองได้หลายด้านแตกต่างกันออกไป ในขณะที่จิตรกรเขียนภาพมุมใดมุมหนึ่งของต้นแบบ และไม่สามารถเลียนแบบออกมาได้ทั้งหมด เพลโตถือว่า ผลงานที่เกิดขึ้นเป็นเพียงจินตภาพ (Image) หรือภาพลวงตา (Illusion) เหมือนภาพสะท้อนในกระจก ซึ่งจะหลอกให้เราคิดว่าผลงานที่เกิดขึ้นนั้นเป็นต้นแบบจริงๆ การเลียนแบบหรือทฤษฎีการเลียนแบบเกิดขึ้นจากศิลปะตามธรรมชาติที่มีอยู่ของโลกภายนอกทั้งที่เป็นธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ คน สัตว์ สิ่งของ และวัตถุ ที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมทั้งการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ สิ่งเฉพาะแต่ประเภทบนโลกแห่งผัสสะจำนวนหลายหน่วยนับไม่ถ้วนเป็นสิ่งเฉพาะแต่ละประเภทที่เกิดจากการเลียนแบบของต้นแบบ ซึ่งมีเพียงแบบเดียวในโลกของแบบที่สมบูรณ์ และเป็นจริงที่สุด ของแต่ละคนที่เกิดจากการเลียนแบบ แบบของความกล้าหาญที่เป็นสากล ซึ่งมีเพียงแบบเดียวในโลกแห่งแบบโดยพระเจ้า แบบของความกล้าหาญ สากลจะเป็นแบบที่สมบูรณ์และเป็นจริงมากที่สุด แต่ความกล้าหาญ ที่เป็นสิ่งเฉพาะเป็นได้แค่เพียงความคล้ายคลึงของแบบแห่งความกล้าหาญสากลเท่านั้น และไม่มีแบบแห่งความกล้าหาญใดเลยที่สมบูรณ์เหมือนกับต้นแบบแห่งความกล้าหาญสากลนั่นเอง จะเห็นได้ว่า การเลียนแบบ (พระทักษิณคณาธกร. หน้า 22-30) และการเลียนแบบเป็นความสัมพันธ์แบบง่าย ๆ และตรงไปตรงมาระหว่างศิลปะกับโลกภายนอกที่ปรากฏต่อสายตาของศิลปิน เมื่อรับรู้สิ่งใดเขาจะถ่ายทอดสิ่งที่รับรู้ออกมาทางความรู้สึก (อารี สุทธิพันธ์. 2528. หน้า 19) ดังที่ เพลโตได้อธิบายถึงเรื่องความจริงเกี่ยวกับโลก 2 ประเภท คือ (1) โลกแห่งแบบ (world of form) หมายถึง โลกแห่งความเป็นจริงมีความเป็นอมตะและเป็นนิรันดร์เป็นโลกที่สมบูรณ์แบบและมีค่ามากที่สุด มีลักษณะเป็นนามธรรมสามารถเข้าถึงได้โดยการคิดด้วยเหตุผล ทุกๆ สิ่งในโลกแห่งแบบเรียกว่า สิ่งสากล หรือแบบสากล (Universal thing) และ (2) โลกแห่งผัสสะ (world of sensible) หมายถึง โลก

ที่มนุษย์อาศัยอยู่เป็นเพียงโลกแห่งมายา หรือ โลกแห่งสภาพที่ปรากฏ เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงและขาดความสมบูรณ์ เป็นโลกที่สามารถเข้าถึงโดยการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น และกาย) ทุกๆ สิ่งในโลกแห่งผัสสะเรียกว่า “สิ่งเฉพาะ” (particular thing) โลกทั้ง 2 นี้เป็นเรื่องราวของชีวิตของโลกแห่งผัสสะ อันเป็นโลกซึ่งห่างไกลจากโลกแห่งความจริงเช่นเดียวกับจิตรกร เพราะว่า ความงามเป็นประสบการณ์ที่สร้างความพอใจให้แก่ผู้ได้พบเห็น แม้ความงามที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งไม่มีใครสร้างขึ้นมาก็สามารถสร้างพึงพอใจให้แก่ผู้ได้พบเห็นได้เช่นกัน เช่น เมื่อมองที่ต้นไม้ที่มีดอกสวยงาม เราก็พอใจและอยากได้เป็นของเรา หมายถึง ความงามเป็นหน่วยความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ทางความรู้สึกกับการสื่อความหมายของศิลปะนั่นเอง

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต ซึ่งเป็นคุณสมบัติของวัตถุที่เชื่อวัตถุต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีความงามในตัวของตัวเอง เช่น สวยเพราะสี สัน ทรวดทรง พื้นผิว ไม่ว่าเราจะสนใจวัตถุนั้นหรือไม่ การที่เราเริ่มให้ความสนใจในวัตถุนั้น ก็เป็นเพราะความงามของวัตถุนั้นนั่นเอง เพราะว่าความงามเป็นแค่เสียวนหนึ่งของความรู้สึกก็จะมีรู้สึกที่มีความเป็นอื่นตามมาอยู่เสมอ เป็นแค่ห้วงหนึ่งงามๆ นี้ก็รู้กันอยู่ทุกคนแล้วแต่ควรจะรู้สึกลงไปถึงว่า ความงามเป็นสิ่งที่รู้สึกได้ตามธรรมชาติ หรือโดยสัญชาตญาณ ให้เป็นความรู้สึกที่เกิดเองตามธรรมชาติ และรู้สึกว่างามลักษณะที่เห็นแล้วชวนชื่นชมยินดีและพึงพอใจ ด้วยสาเหตุใดก็ตาม ก็ได้ถูกติดตั้งไว้ในระบบการรับรู้คุณค่าทางศิลปะของผู้คนโดยรวมให้มองเพียงการสนองตอบสุนทรียารมณ์ไว้ เช่น ภาพนี้ช่างงามเหลือเกิน อาจจะเป็นความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว ซึ่งบางคนอาจจะดูแล้วไม่งามก็ได้ เป็นความรู้สึกส่วนบุคคลที่รับรู้ได้จากประสบการณ์และเข้าถึงได้ (สิวลี ศิริไล. 2539. หน้า 36) ที่เรียกว่า “มโนคติ” (พิน ดอกบัว. 2532. หน้า 141-142) ในการอาศัยตาแห่งจิตหรือปัญญาเท่านั้น ดังที่เพลโตได้กล่าวไว้ว่า...

ท่านเคยเห็นสิ่งเหล่านี้ด้วยตาหรือไม่ ไม่เคย ท่านเคยประสบสิ่งเหล่านี้ด้วยประสาทสัมผัสอื่น ๆ หรือไม่...หรือว่าผู้ที่ใช้ปัญญาเท่านั้นที่จะเห็นแก่นแท้ของสรรพสิ่งได้แน่นอนและผู้ที่จะได้ความบริสุทธิ์ที่สุด คือ ผู้ที่ไปหาสิ่งเหล่านี้ด้วยจิตเท่านั้นอย่าไปรบกวนและขัดขวางกิจกรรมของจิตด้วยตาหรือประสาทสัมผัสอื่นๆ ใช้ได้แต่เพียงดวงประทีปที่เรืองแสงจงจิตสอดส่องหาความจริงใครก็ตามที่ออกห่างจากตา หู ฯลฯ ซึ่งขัดขวางวิญญาณในการแสวงหาความรู้ เขาย่อมได้เห็นสัจธรรมที่แท้จริง (Plato. Phaeton 65 b) (อนงค์ โกวิทเสถียรชัย. 2541). หน้า 60)

กระบวนที่เพลโตได้กล่าวนั้น ก็คือ การรับรู้ทางสุนทรียะของมนุษย์ที่มีต่อวัตถุต่างๆ เหล่านั้น ที่เรียกว่า “คุณค่าทางสุนทรีย” ซึ่งคุณค่าทางสุนทรียนี้เองเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เลือกบริโภคผลงานศิลปะที่มีคุณค่า เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอารมณ์ความรู้สึกภายในของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและ การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกภายในของมนุษย์ได้ชัดเจน คือ (1) ทางกาย คือ นักศิลปะมีภาวะของฝีมือในการลงมือกระทำแล้วเกิด

ความประทับใจของคนที่เราเห็น เช่น ภาพวาด ภาพแกะสลักรูปร่างต่างๆ หรือ แม้แต่นักศิลปะ ที่ขับเนื้อร้องออกมาให้คนเห็น ได้ยินแล้วเกิดอยากฟังเสียงนั้นอีก เช่น ร้องเพลง หรือนักดนตรีต่างๆ มนุษย์ทำขึ้นอย่างรู้ตัวโดยใช้สื่อที่สัมผัสได้ เพื่อแสดงออกให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และ (2) ทางจิต คือ นักศิลปะจะมีความรู้สึกภายในที่เกิดจากสัญชาตญาณในตัวเอง เกิดจากความพอใจ เช่น เขาเชิญไปตัดสินเกี่ยวกับการประกวดร้องเพลง ถ้าคนที่ตัดสินนั้นเป็นนักศิลปินที่มีนักคิดเป็นศิลปะอยู่ในตัวแล้ว เขาจะสามารถบอกได้ทุกส่วน เช่น การร้องด้วยเสียงที่ไพเราะ การกำหนดต้นเสียง การเปล่งเสียง เนื้อหาของเพลง จังหวะการออกเสียง อักษร พยัญชนะ เสียงสูง เสียงต่ำ ประสบการณ์ในการร้อง ผลที่แสดงออกมาเป็นความงาม ไพเราะ น่าฟัง น่าติดตาม โดยประมวลภาพออกมาจากจิตสำนึกหมายความว่า เขาจะมองทุกส่วนเป็นศิลปะหมด

เปรียบเทียบแนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโตกับอริสโตเติล

แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโต

เพลโตเชื่อว่า ความจริงนั้นมนุษย์จะต้องรู้หรือเข้าใจด้วยการใช้เหตุผลอันบริสุทธิ์หรือการเพ่งพินิจทางจิตวิญญาณ ส่วนศิลปะจะแสดงให้เห็นถึงเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวกับผัสสะ หมายถึง ความรู้ที่ได้รับจากประสาทสัมผัส มีตา หู จมูก กาย ใจ เป็นต้น. สิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นการกระทำหรือขั้นตอนของการสร้างผลงานศิลปะ ที่ศิลปะเป็นความหมายกว้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีความหมายเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ หรือการสร้างอารมณ์ต่างๆ งานศิลปะจะรวมถึงชิ้นงานหลายๆ ชนิดโดยผู้สร้างตั้งใจสร้างชิ้นงานเพื่อสื่อสารและ สื่ออารมณ์หรือใช้สัญลักษณ์เพื่อให้ผู้ชมผลงานที่ดีความ ศิลปินเป็นผู้สร้างงานศิลปะ ศิลปะอาจรวมไปถึงงานในรูปแบบต่างๆ เช่น งานเขียน บทกวี การเต้นรำ การแสดงดนตรี งานประติมากรรม ภาพวาดภาพเขียน หรืออื่นๆ (อนงค์ โกวิทเสถียรชัย. 2541. หน้า 21) เกิดจากการมีความรู้ในเรื่องแบบ (Idea) อันเป็นสิ่งที่นิรันดร์ไม่เปลี่ยนแปลงและเหนือโลกกว่าวัตถุเหล่านั้น (สุเชาวน์ พลอยชุม. 2545. หน้า 132) ที่มีค่าในตัวอย่างแท้จริง (เหตุผล) หมายถึง ความสุขทางร่างกาย และไม่ได้หมายถึงความพอใจตามทัศนะของพวกโซฟิสต์ หมายถึง ความสุขในปรัชญา ซึ่งเพลโตเรียกว่า “ความดีสูงสุด” (ผศ. ขเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. ม.ป.ป.. หน้า 87) ในเรื่องความจริงของโลกและมนุษย์ เพราะเพลโตให้ความสนใจที่จะตอบปัญหาโดยได้เสนอทางออกอันหนึ่งให้แก่การโต้แย้งเหล่านี้ และอธิบายเรื่องความจริง (เหตุผล) ของเพลโตไว้ 3 ระดับ ได้แก่ (1) ความเป็นจริงระดับอัตวิสัย (Subjective reality) หมายถึง ความเป็นจริงที่อยู่กับการรับรู้หรือการพิจารณาของตัวผู้รู้ ตัวอย่างเช่น เราฝันเห็นสุนัข ความจริงของสุนัขตัวนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้รู้แต่เพียงผู้เดียว ความจริงในระดับดังกล่าวนี้ เพลโตไม่ถือว่าเป็นความรู้ แต่เป็นเพียงแค่ความเชื่อเท่านั้น (2) ความเป็นจริงระดับวัตถุวิสัย (Objective reality) หมายถึง ความจริงที่มีอยู่โดยตัวมันเอง โดยไม่ขึ้นกับการรับรู้ หรือการพิจารณาของผู้ใด ความจริงดังกล่าวถึงแม้ไม่มีผู้รับรู้ก็ยังคงอยู่ได้ เช่น ความจริงของสุนัขตัวหนึ่ง แม้ว่าจะไม่มีผู้รับรู้ ไม่มีผู้เห็นสุนัขตัวนั้นก็ยังคงอยู่ได้ ความ

จริงระดับดังกล่าว เพลโตถือว่า ยังไม่ใช่ความจริงสูงสุด เพราะเห็นเป็นจริงที่ลอกเลียนแบบและยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และ (3) ความเป็นจริงระดับสมบูรณ์ (Absolute reality) หมายถึง ภาวะสมบูรณ์ที่มีอยู่เอง เป็นอยู่เอง เป็นอิสระขึ้นกับเหตุปัจจัยอื่น เช่น ทฤษฎีแบบของเพลโต ถ้าจะกล่าวโดยรวมแล้ว คือ หัวใจของปรัชญาของเพลโตที่ขึ้นอยู่กับทฤษฎีแบบ

แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของอริสโตเติล

อริสโตเติล เห็นว่า ศิลปะ ก็คือ การเลียนแบบความแท้จริง ซึ่งเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นธรรมชาติ ศิลปะไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายแบบรูปร่างภายนอกของวัตถุเท่านั้น แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายในด้วยการเลียนแบบของศิลปะไม่ใช่เป็นการถ่ายแบบที่เหมือนของจริงทีเดียวเพราะเป็นการแสดงความต้องการทางอารมณ์ของศิลปิน ความต้องการทางอารมณ์ที่ศิลปินเก็บกดไว้จึงถูกระบายออกมาทางศิลปะซึ่งเป็นวิธีที่ไม่มีอันตราย หน้าที่ของศิลปะก็คือการระบายอารมณ์ ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลในจิตใจมนุษย์แต่ศิลปะชั้นสูงเป็นการแสดงออกถึงวุฒิปัญญาและความรู้สึกของศิลปิน ดังนั้นเพราะเหตุนี้ ศิลปะของอริสโตเติลเลียนแบบสิ่งที่แฝงเร้นในโลกภายนอกที่ปรากฏต่อผัสสะ หรือที่เรียกว่าแก่นแท้ของสิ่งต่างๆ อริสโตเติลยังเชื่อเหมือนเพลโตว่า การเลียนแบบหรือการเข้าถึงความจริง คือ สิ่งประเสริฐค่าศิลปะดังความจริงได้ มีปัญหาที่เกิดขึ้นแก่อริสโตเติลเหมือนกับเพลโตอันหนึ่งคือ การเลียนแบบไม่ใช่สิ่งเดียวในการประเมินค่าทางศิลปะ ศิลปะที่มีคุณค่าหรือไม่ ไม่ใช่ดูเพียงว่ามันเข้าถึงความจริงหรือไม่ แต่เราต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติทางรูปทรงและอารมณ์ที่แสดงออกมาด้วย แต่อริสโตเติล มีทัศนะแตกต่างไปจากเพลโตว่า ความจริงสากลบางอย่างนั้นสามารถอธิบายและถ่ายทอดได้อย่างดีที่สุดด้วยสื่อทางศิลปะ เพราะว่าศิลปะจะช่วยสรรหาสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือรูปร่างที่เหมาะสมมาอธิบายความจริงได้ นอกจากนี้ยังถือว่า ความจริงที่ถ่ายทอดมาทางศิลปะจากจิตสำนึกอันเป็นตัวให้ความสนใจสามารถรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะความจริงเหล่านั้นถ่ายทอดมายังจิตสำนึก โดยอาศัยสื่อหรือเครื่องมือทางผัสสะกระตุ้นให้จิตสำนึกสนใจ แต่ยังคงรักษาแนวความคิดเกี่ยวกับแบบเอาไว้ และยังยืนยันว่าพวกมันได้ถูกทำให้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างอยู่ในธรรมชาติ โดยประสบการณ์เกี่ยวกับแบบมิได้ดำรงอยู่อย่างอิสระ สำหรับอริสโตเติลแล้ว ไม่มีโลกสองโลกอย่างที่เพลโตเชื่อว่า มันมีเพียงโลกเดียว และเป็นโลกซึ่งสามารถเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ อริสโตเติลเชื่อว่า โลกแห่งผัสสะหรือที่เราสัมผัสประสบการณ์สัมผัสโดยพื้นฐานแล้ว มันไม่ได้เป็นเรื่องของมายาการแต่อย่างใด และปรัชญาของเขาได้เตรียมรากฐานอันหนึ่งขึ้นมาสำหรับการที่จะให้ความสนใจ ทางปรากฏการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและศิลปะภายในแวตวง เทววิทยาของคริสเตียน เพราะอริสโตเติลได้แสดงออกอย่างเต็มที่ และเต็มไปด้วยพลังซึ่งสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีอยู่อย่างมากมายในงานเขียนของเซนต์.โรมัส ออโวนัส (ค.ศ.1225-1274)

เปรียบเทียบแนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโตกับอริสโตเติล

ทฤษฎีศิลปะการแสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะอย่างมีหลักการศิลปะเป็นการใช้ทฤษฎีศิลปะเป็นฐาน เพื่อค้นหาคุณค่า ความงามในผลงานศิลปะนั้นๆ ฉะนั้น การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะในนี้ จึง

ไม่ใช่เพื่อนำไปใช้ในการสร้างงานศิลปะ เพื่อนำความรู้ไปใช้ประกอบการทำศิลปะวิจารณ์ เพราะการเข้าถึงความงามทางศิลปะต้องเข้าใจในหลักการและทฤษฎีซึ่งเปรียบเป็นไวยากรณ์ทางศิลปะ เช่นเดียวกับการเข้าใจไวยากรณ์ภาษา ก็มีประโยชน์ในการวิจารณ์ศิลปะประเภทวรรณกรรม ทฤษฎีทางศิลปะประกอบด้วย ค่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง 2 ส่วน คือ ส่วนประกอบมูลฐานของศิลปะ และหลักการศิลปะ เพลโตเห็นว่าศิลปะ คือ การเลียนแบบสิ่งเฉพาะบนโลกแห่งผัสสะและการเลียนแบบของศิลปินที่เป็นเพียงความคล้ายคลึง หรือเป็นเพียงบางส่วนของต้นแบบ (จรรยา โกมุตรัตนานนท์. 2539. หน้า 25) ส่วยอริสโตเติลทางด้านงานศิลปะ คือ การเลียนแบบอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระจกเงาสท้อนธรรมชาติ ศิลปะไม่ใช่การถ่ายแบบรูปร่างภายนอกวัตถุ แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายใน (รศ.ดร. สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545. หน้า 141)

จากแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโตกับอริสโตเติล ท่านทั้งสองเชื่อว่า เหมือนกัน เพราะว่าธรรมชาติหรือความจริงของศิลปะ ก็คือ การเลียนแบบโลกภายนอกและการเลียนแบบ โดยประเมินค่าของศิลปะโลกภายนอกที่เลียนแบบ มีความแตกต่างกันจึงทำให้ผลการประเมินค่าต่างกันไปด้วย เพลโตคิดว่าโลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบ คือ สิ่งปรากฏต่อผัสสะเป็นรูปธรรม ศิลปะเป็นสิ่งด้อยค่าเพราะสร้างภาพลวงตาและเข้าไม่ถึงความจริง แต่โลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบสำหรับอริสโตเติลเป็นสิ่งที่เข้าถึงด้วยความคิดเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมศิลปะมีคุณค่าสูงเพราะเข้าถึงความจริง ซึ่งทำให้อริสโตเติลเขียนเรื่องศิลปะขึ้นมาเพราะต้องการต่อต้านความคิดของเพลโต และเพื่อปกป้องศิลปะว่า มิใช่เป็นสิ่งที่ไร้ค่าดังความเชื่อของเพลโตศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีประโยชน์กับสังคม อิทธิพลความคิดของอริสโตเติลส่งผลต่อศิลปินในยุคฟื้นฟู (Renaissance) เป็นอย่างมาก เช่น ราฟาเอล (Raphael) ไมเคิลแองเจโล (Michelangelo)

วิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโต

ทฤษฎีรูปทรง (Formalism Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีการสร้างงานศิลปะที่ใช้ส่วนประกอบมูลฐาน ของศิลปะ เช่น เส้น รูปร่าง รูปทรง มาใช้โดยตรง และอาจจะเป็นลักษณะผสมผสานกันระหว่างรูปแบบธรรมชาติที่ถูกลดสกัดตัดทอน กับรูปแบบนักคิดจินตนาการของศิลปิน โดยผู้วิจารณ์งานศิลปะตามทฤษฎีนี้ พอจะสามารถระบุได้ว่าเป็นภาพอะไร ดังนั้น รูปแบบกึ่งนามธรรมจึงมีลักษณะแปลกตาต่างไปจากรูปแบบเหมือนจริงในธรรมชาติ สิ่งสำคัญที่ต้องใช้ในการวิจารณ์ศิลปะรูปแบบต้องใช้จินตนาการเป็นตัวเชื่อมโยงการรับรู้เคลื่อนไหวต่อเนื่องเป็นเรื่องราวได้ เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับการถ่ายทอดของศิลปิน ที่ใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์รูปแบบให้เป็นภาพแสดงเนื้อหาเรื่องราวและความรู้สึกที่ต้องการบันทึกถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้

ดังนั้น ศิลปะคือรูปทรง (Art as Pure Form) หมายถึง งานศิลปะไม่สามารถจะสร้างขึ้นได้ถ้าปราศจากรูปทรง (form) การที่เราชื่นชมเพราะว่าในศิลปวัตถุมีรูปทรงที่สวยงาม ทั้งนี้เพราะลักษณะที่สำคัญคือมีความกลมกลืนขององค์ประกอบที่ทำให้เป็นเอกภาพ ตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ของดนตรีตาม

กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และรูปทรงของเสียงดนตรี สามารถถ่ายทอดมายังจิตใจได้ นักสุนทรียศาสตร์เรียกสิ่งนี้ว่า รูปทรง (form) บางที่ใช้คำว่ารูปแบบ (รศ.ดร. สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545. หน้า 35) รูปทรงในศิลปะคือส่วนประกอบหนึ่งในสองที่สำคัญที่ประกอบขึ้นเป็นศิลปะส่วนประกอบอีกส่วนหนึ่ง คือ เนื้อหา (content. subject) รูปทรงในศิลปะ คือ องค์ประกอบศิลป์หรือสื่อที่ถูกจัดวางหรือรวบรวมขึ้นให้สัมพันธ์กันอย่างกลมกลืน และอย่างมีเอกภาพ เพราะว่า ศิลปะเป็นการแสดงออกทางความงามทางด้านผลงานทางศิลปะช่วยทำหน้าที่ขนส่งจากโลกของกิจกรรมมนุษย์ไปสู่โลกแห่งความสูงส่งทางสุนทรียภาพการแสดงออกทางความงามมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของสังคมและวัฒนธรรมประเพณีด้านความงามของศิลปะครอบคลุมไปถึงความงามในด้านเรื่องราวและเนื้อหาสาระ เพราะเรื่องราวเนื้อหามักจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความบันเทิง เพราะจุดประสงค์ของความงามอยู่ที่รูปลักษณ์ที่มองเห็นกับคุณสมบัติของสิ่งที่เราเห็น กฎเกณฑ์ของความงามของศิลปะตามธรรมชาติ ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจเป็นศาสตร์ของความงาม คือ สิ่งที่พบเห็นแล้วให้ความเพลิดเพลินประกอบด้วยความสมบูรณ์ของสัดส่วนและความเด่นชัดทางด้านทฤษฎีรูปทรงที่มีความแตกต่างจากทฤษฎีการเลียนแบบขณะที่ทฤษฎีการเลียนแบบเป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ ทฤษฎีรูปทรงคือทฤษฎีสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อโต้แย้งความเชื่อของทฤษฎีเลียนแบบให้ทฤษฎีเลียนแบบให้ความหมายของศิลปะขึ้นอยู่กับโลกภายนอก แต่ทฤษฎีรูปทรงคิดว่าศิลปะเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวเอง บางทีนักทฤษฎีรูปทรงเรียกรูปทรงที่เป็นแก่นแท้ของศิลปะว่ารูปทรงบริสุทธิ์นั่นเอง

วิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียะ

คุณค่า (Value) มีลักษณะเป็นนามธรรม จับต้องและมองเห็นไม่ได้ จึงถือว่า คุณค่าเป็นอุดมคติ คือ สภาพที่ทุกสิ่งต้องการเข้าถึงหรือให้ถึงจุดๆ นั้น โดยคุณค่ามีความแตกต่างจากข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะหรือคุณค่าทางความงามเป็นเรื่องที่เข้าใจและตัดสินยาก ทั้งเป็นที่ถกเถียงกันในแวดวงนักสุนทรียศาสตร์อย่างมากว่า คุณค่าทางสุนทรียะมีความหมายว่าอย่างไร ในการใช้หลักเกณฑ์อะไรในการตัดสิน เป็นต้น คำตอบเหล่านี้ได้มีนักสุนทรียศาสตร์ให้คำตอบไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งสามารถแยกเป็นได้ 3 ทฤษฎี ดังนี้ (รศ.ดร. สุจิตรา อ่อนค้อม. 2545. หน้า 82-95)

1) ทฤษฎีจิตวิสัย (Subjectivism) หรือเรียกว่า คุณค่าเชิงอัตวิสัย เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า คุณค่าทางสุนทรียะ ก็คือความรู้สึกหรือรสนิยมที่ตอบสนองทางสุนทรียะของผู้รับรู้ที่มีต่อวัตถุนั้นๆ ความรู้สึกตอบสนองแบ่งได้ คือ ความรู้สึกตอบสนองในลักษณะชอบ เช่น ความชอบ ความพึงพอใจ ความเพลิดเพลิน และความรู้สึกตอบสนองในลักษณะไม่ชอบ และความไม่ชอบ ความไม่พึงพอใจ ความไม่เพลิดเพลิน การตัดสินของทฤษฎีจิตวิสัยจะไม่มีคำว่าถูกหรือผิดแม้จะเป็นการตัดสินที่แตกต่างกัน เพราะถือว่า การตัดสินมีน้ำหนักเท่ากัน ดังนั้น จึงมีนักสุนทรียศาสตร์ที่สำคัญของทฤษฎีนี้ คือ ซี.เจ.ดูแคลส กลุ่มโซฟิสต์ (Sophist) ฮอบส์ (Hobbes) ออร์เตกา (Ortega) เป็นต้น (พวง มีนอก. 2530. หน้า 251)

2) ทฤษฎีวัตถุวิสัย (Objectivism) หรือเรียกว่า คุณค่าเชิงสภาวะวิสัยเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อขัดแย้งกับทฤษฎีจิตวิสัย ที่เชื่อว่า คุณค่าทางสุนทรียะ มีคุณสมบัติของวัตถุทางสุนทรียะ ซึ่งเป็นคุณสมบัติ

ดั้งเดิมที่ติดมาจากวัตถุทางสุนทรียะตั้งแต่แรกเริ่ม มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุ คุณสมบัติหรือคุณค่าทางสุนทรียะเป็นสิ่งสัมบูรณ์ (Absolute) มีค่าอยู่ในตัวของมันเอง มีความคงที่ แน่นนอน ไม่มีความเปลี่ยนแปลง และไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกตอบสนองของผู้รับรู้ เพราะคุณสมบัติหรือคุณค่าทางสุนทรียะไม่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นใด การตัดสินวัตถุว่าจะมีคุณค่าทางสุนทรียะหรือไม่ ให้ดูคุณสมบัติของวัตถุเป็นสำคัญ ถ้าวัตถุมีคุณสมบัติที่ตัดสินได้ว่า มีคุณค่าทางสุนทรียะ แต่ถ้าวัตถุไม่มีคุณสมบัติก็ตัดสินว่า ไม่มีคุณค่าทางสุนทรียะด้วย คุณสมบัติของวัตถุทางสุนทรียะนั้น เป็นทฤษฎีวัตถุวิสัยอธิบายได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 บอกว่า นิยามไม่ได้ เพราะต้องรู้ได้โดยตรงด้วยตนเอง (Intuition) กลุ่มที่ 2 บอกว่า นิยามได้ คือสามารถสังเกตเห็นหรือเข้าใจได้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เรียกว่า คุณสมบัติรูปทรง (Formal Properties) เช่น การจัดองค์ประกอบอันสมดุลในภาพเขียน ความสมส่วน ในประติมากรรม ความกลมกลืนของเสียงในดนตรี นักสุนทรียศาสตร์ที่สำคัญของทฤษฎีนี้ คือ ซี.อี.เอ็ม.โจด (C.E.M. Joad) เพลโต (Plato) อาริสโตเติล (Aristotle) เฮเกล (Hegel) เป็นต้น (พวง มินอก. 2530. หน้า 252)

3) ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism) เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า การตัดสินวัตถุว่ามีคุณค่าทางสุนทรียะจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างจิตวิสัยกับวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อยู่กึ่งกลางรวมทฤษฎีทั้งสองเข้าด้วยกัน คุณสมบัติของวัตถุตามความเชื่อของทฤษฎีวัตถุวิสัย ไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์หรือมีค่าในตัวเอง เพราะต้องอาศัยหลักฐานการรับรู้หรือความรู้สึกตอบสนองของทฤษฎีจิตวิสัยจึงจะรู้ว่ามีคุณสมบัติได้ ขณะเดียวกันก็เชื่อว่า การรับรู้หรือความรู้สึกตอบสนองของทฤษฎีจิตวิสัย จะเกิดขึ้นอย่างอำพรางใจไม่ได้ ต้องมีหลักฐานคือคุณสมบัติของวัตถุรองรับด้วย นักสุนทรียศาสตร์ที่ให้ความสำคัญของทฤษฎีสัมพัทธนิยม เช่น ซานตายานา (Santayana) แซมมวล อาเล็กซานเดอร์ (Samuel Alexander)

วิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโตกับอริสโตเติล

เพลโตให้ความเห็นทางศิลปะ ในหนังสือ “อุดมรัฐ” และกล่าวในเชิงตำหนิศิลปะว่าเป็นสิ่งที่ไร้ค่า เนื่องจากว่าเพลโตต้องการปฏิเสธความคิดของบรรดาพวกที่ยกย่องกวีเอกโฮเมอร์ (Homer) และจิตรกรผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้นว่า เป็นผู้มีความรอบรู้ในทุกสิ่งและเหมาะแก่การเป็นครูผู้นำทางชีวิตของคนในรัฐให้เดินไปอย่างถูกต้องและเข้าถึงความจริง สำหรับเพลโตเห็นว่า ศิลปินมิใช่บุคคลผู้นำสรรเสริญ และศิลปินนั้นเข้าถึงสิ่งต่างๆ โดยใช้ผัสสะ เพราะว่า ศิลปิน ก็คือ ผู้มีความชำนาญในการหลอกลวงให้ผู้คนเข้าใจว่า สิ่งที่เขาทำขึ้นมานั้นเป็นความจริง เพราะเหตุนี้ เพลโตยกย่องพวกนักปรัชญาผู้ซึ่งเข้าถึงความจริงได้ โดยการใช้เหตุผล ความคิดของเพลโตนี้ ส่งอิทธิพลต่อความคิดของศิลปินบางคน เช่น นักประพันธ์ชื่อ ยูริปิเดส (Euripides) และจิตรกรชื่อ ซีอูซิส (Zeuxis) ดังนั้น ในการเลียนแบบสามารถตีความออกมาได้หลายประการ และมักจะก่อปัญหาขัดแย้งกันเสมอ เมื่อพูดถึงการเลียนแบบในศิลปะ 4 อย่าง คือ (1) การทำเสียงหรือท่าทางของคนหนึ่งให้เหมือนกับคนอื่น (2) การทำสิ่งใหม่ขึ้นอีกสิ่งหนึ่งให้เหมือนหรือคล้ายกับต้นแบบ (3) การทำศิลปะขึ้นมามากขึ้นหนึ่งให้ดูเหมือนหรือคล้ายต้นแบบ และ (4) การทำสิ่งหนึ่งขึ้นมา

ใหม่ให้เป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ ทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมานี้ (ผศ. บุญมี แท่นแก้ว, 2545, หน้า 80–81) เพลโตเชื่อว่า ความงาม เป็นความคิดที่สมบูรณ์ ความงามเป็นชนิด เป็นเนื้อแท้เป็นแบบที่เป็นนิรันดร์ มีอยู่ในโลกแห่งความคิด ซึ่งอยู่เหนือโลก ท่านถือเอาความงามที่อาศัยความสัมพันธ์เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ความงามทางอุดมคติไม่เปลี่ยนแปลงสมบูรณ์สิ่งที่ปรากฏการณ์ยิ่งงามเพียงใด ก็ยิ่งใกล้อุดมคติแห่งความงาม ซึ่งเป็นเนื้อแท้แห่งวัตถุที่งามทั้งหมดที่เป็นนิรันดร์ โพลติอุส ผู้ยกย่องแนวความคิดของเพลโตว่า ความงามแจ่มแจ้งแห่งเหตุผล อันเป็นทิพย์บริสุทธิ ความงามเป็นการแสดงออกของสิ่งสมบูรณ์อย่างเต็มที่ ศิลปินเมื่อคอยอมเห็นความงามอันเป็นทิพย์ ดังกล่าวมานี้ เป็นทฤษฎีว่าด้วยความงามทางวิญญาณ นั้นเอง

ส่วนอริสโตเติล (384–322 B.C.) เห็นว่า เพลโตเป็นผู้ซึ่งถือได้ว่าเป็นนักทฤษฎีการเลียนแบบคนสำคัญ และถึงแม้ความคิดของอริสโตเติลจะมีรากฐานมาจากเพลโต แต่ความคิดของอริสโตเติลมีความลึกซึ้งและแตกต่างซับซ้อนกว่าความคิดของเพลโตว่า “ความงาม” ก็คือ “การเลียนแบบ” โดยกล่าวว่าความงามนั้น เป็นแบบที่มีอยู่แล้วในสรรพสิ่งที่มีอยู่บนโลกนี้ แนวคิดนี้ส่งผลให้ศิลปินกรีกแสดงความงามของเทพเจ้าเป็นประติมากรรมในรูปของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นความสมบูรณ์ของรูปร่างทรวดทรง ศิลปินที่ยึดถือนิยามนี้นิยมสร้างงานศิลปะในลักษณะเลียนแบบเหมือนจริง (Realistic) นอกจากนี้ อาริสโตเติลยังแสดงถึงทัศนะเรื่องศิลปะในหนังสือเล่มสำคัญที่ชื่อว่า กวีนิพนธ์ (Poetics) ในหนังสือเล่มนี้ อาริสโตเติลได้กล่าวถึง ศิลปะของเพลโต มีศิลปะหลายประเภทที่ถูกกล่าวถึง แต่กวีนิพนธ์ประเภทโศกนาฏกรรม (Tragedy) คือ ศิลปะประเภทที่อริสโตเติลเน้นและกล่าวถึงมากที่สุด ดังนั้นอริสโตเติล มีรากฐานความเชื่อเรื่องการเลียนแบบของศิลปะที่ชัดเจนและเห็นผลกระทบที่ได้รับจากการเลียนแบบว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า ท่านกล่าวว่าการเลียนแบบคือสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ต่างจากสัตว์อื่นตรงที่รู้จักการเลียนแบบ บทเรียนบทแรกของมนุษย์เกิดจากการเลียนแบบแม้สิ่งที่เลียนแบบนั้นในความเป็นจริงจะเป็นสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวเข้าหากศพรหรือสัตว์ก็ตาม ท่านคิดว่าการเรียนรู้ทุกอย่างให้ความเพลิดเพลินแก่เรา และการเลียนแบบคือการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ดังนั้นการเลียนแบบจึงไม่เพียงแต่ให้ความรู้แต่ยังให้ความเพลิดเพลินแก่เราอีกด้วย

ทฤษฎีการเลียนแบบของอริสโตเติลยังคงความสัมพันธ์เกี่ยวกับความคิดทางอภิปรัชญา เช่นเดียวกันกับเพลโต แต่อภิปรัชญาของอริสโตเติลมีบางส่วนแตกต่างออกไปจากความคิดของเพลโต และทำให้ความเชื่อทางศิลปะแตกต่างไป อริสโตเติลยังคงมีความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของโลกของแบบและโลกของผัสสะ แต่โลกของแบบและโลกของผัสสะคือโลกเดียวกันไม่ได้แยกกันอยู่ดังความเชื่อของเพลโต แบบสากลอันเป็นสิ่งแท้จริงอย่างสมบูรณ์และมีค่าสูงสุดแบบสากลของสิ่งใดมิได้แยกอยู่ในโลกแห่งความคิด แต่เป็นสิ่งแฝงเร้นอยู่ในสิ่งเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งผัสสะแบบของคนสากลเป็นสิ่งแฝงเร้นอยู่ในคนทุกคนที่เป็นสิ่งเฉพาะ แบบของความกล้าหาญสากลแฝงอยู่ ในการกระทำแห่งความกล้าหาญในแต่ละคนของทุกคนในโลกแห่งผัสสะ อริสโตเติล ยังคงเชื่อว่า แก่นสารของศิลปะคือการเลียนแบบโลกภายนอก แต่โลก

ภายนอกที่ศิลปะเลียนมีใช้สิ่งเฉพาะ แต่เป็นสิ่งที่สากลอันแฝงเร้นอยู่ในสิ่งเฉพาะศิลปะมีใช้สิ่งที่เลียนแบบตามที่เลียนแบบมาอีกทอดหนึ่งตามทัศนะของเพลโต แต่ศิลปินมองลึกเข้าไปข้างใน ต้นแบบหรือแก่นสาร” ของสิ่งต่างๆซึ่งผัสสะของเราเข้าไม่ถึงศิลปินไม่ได้มองสิ่งต่างๆในฐานะที่เป็นสิ่งๆหนึ่ง แต่พิจารณาในฐานะที่เป็นสิ่งสากลของสิ่งนั้น ถ้าจิตรกรวาดภาพคนเขาจะไม่สนใจที่จะวาดภาพคนให้เหมือนกับคนที่เป็นต้นแบบ แต่เขาจะวาดภาพ ที่แฝงอยู่ในคนที่เป็นต้นแบบนั้น จิตรกรไม่เลียนแบบความเป็นสิ่งเฉพาะของคนใดคนหนึ่ง แต่จะเลียนแบบความจริงของทุกคนที่ปรากฏผ่านคนที่เป็นสิ่งเฉพาะในทำนองเดียวกันถ้ากวีเลียนแบบการกระทำดี เขาจะไม่เลียนแบบการกระทำดีของใครคนใดคนหนึ่ง แต่จะเลียนแบบการกระทำที่ดีสากล อันสมบูรณ์ที่แฝงอยู่ จากความคิดเรื่องแก่นสารของศิลปะในด้านอภิปรัชญาของอริสโตเติล ได้นำไปสู่ประเด็นการดำเนินค่าทางศิลปะเช่นเดียวกันกับเพลโต แต่มีผลลัพธ์ต่างกัน อริสโตเติลเชื่อว่าศิลปะคือการเลียนสิ่งสากลที่แฝงอยู่ในสิ่งเฉพาะ แต่สิ่งสากลคือสิ่งที่ป็นจริงและมีค่าสูงสุด ดังนั้นศิลปะสำหรับอริสโตเติลจึงเป็นสิ่งที่มีความสูงเพราะเน้นความจริงให้ปรากฏจาก ภาพเขียนของศิลปะที่มีคุณค่าเพราะเปิดเผยความจริงของศิลปินที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์ที่เลียนแบบการกระทำของมนุษย์ที่มีคุณค่า เพราะทำให้ผู้อ่านมองเห็นการกระทำที่เป็นจริงสำหรับทุกๆคน ศิลปะในความรู้ของอริสโตเติลจึงมิใช่เป็นสิ่งที่ไร้ค่าดังความเชื่อของเพลโต (พระทักษิณคณาธกร. 2544. หน้า 228)

จากแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ในทัศนะของเพลโตกับอริสโตเติล ทั้งสองท่านเชื่อว่า เหมือนกัน เพราะว่าธรรมชาติหรือความจริงของศิลปะ ก็คือ การเลียนแบบโลกภายนอกและการเลียนแบบ โดยประเมินค่าของศิลปะโลกภายนอกที่เลียนแบบที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้ผลการประเมินค่าต่างกันไปเพลโตเห็นว่า โลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบ คือ สิ่งที่ปรากฏต่อผัสสะเป็นรูปธรรม ศิลปะเป็นสิ่งด้อยค่าเพราะสร้างภาพลวงตาและเข้าไม่ถึงความจริง ส่วนอริสโตเติลเห็นว่า เป็นสิ่งที่เข้าถึงด้วยความคิดเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมของศิลปะมีคุณค่าสูงเพราะเข้าถึงความจริงได้ ดังความเชื่อของเพลโตศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีประโยชน์กับสังคม และส่งผลต่อศิลปินในยุคฟื้นฟู (Renaissance) เป็นอย่างมาก เช่น ราฟาเอล (Raphael) ไมเคิลแองจิโอ (Michelangelo) เป็นต้น

บทสรุป

แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโต พบว่า คุณค่าทางสุนทรียะเป็นผลงานทางศิลปะที่มีแง่มุมที่ควรคุณค่า ที่ช่วยให้เข้าถึงคุณค่าทางสุนทรียะจากบทบาท การตีความเกี่ยวกับความงามของเพลโต ซึ่งเป็นทฤษฎีโลกแห่งแบบ ที่เริ่มมาจากความต้องการของมนุษย์ ที่เข้าถึงสัจจะที่แท้จริง อันเป็นความคิดที่ซับซ้อนของเพลโต คือ ความไม่สมบูรณ์ และมันถูกลอกแบบมาจากโลกอีกแห่งหนึ่ง หากเปรียบเทียบกันแล้ว โลกที่วาก็ไม่ผิดอะไรกับสวรรค์ ที่ทุกสิ่งทุกอย่างเต็มพร้อมไปด้วยความงามอย่างสมบูรณ์ทั้งปวง ก็คือสิ่งที่สมบูรณ์ในอุดมคติที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกมาในโลกที่เปลี่ยนแปลง อันเป็นเนื้อแท้ที่เป็นแบบ ที่เป็นนิรันดร์ มีอยู่ในโลกแห่งความคิด ที่อยู่เหนือโลกที่อาศัยความสัมพันธ์เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่

เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ความงามทางอุดมคติไม่เปลี่ยนแปลงสมบูรณ์สิ่งที่ปรากฏการณ์ยิ่งงามเพียงใด ก็ยิ่งใกล้อุดมคติแห่งความงาม ซึ่งเป็นเนื้อแท้แห่งวัตถุที่งามทั้งหมดที่เป็นนิรันดร์ ดังที่ โพลิตินุส ยกย่องแนวความคิดของเพลโตว่า ความงามแจ่มแจ้งแห่งเหตุผล อันเป็นทิพย์บริสุทธิ ความงามเป็นการแสดงออกของสิ่งสมบูรณ์อย่างเต็มที่ ศิลปินเมื่อดูย่อมเห็นความงามอันเป็นทิพย์ เพราะเหตุนี้ ความงามที่เป็นเอกภาพและมีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบของศิลป์ นั่นก็คือ ความงามที่เกิดขึ้นในผลงานศิลปะ โดยการนำทัศนะธาตุทางศิลปะมาจัดองค์ประกอบศิลป์ให้มีความสมบูรณ์ ศิลปะเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมีคุณค่าอย่างมหาศาลของมนุษย์ ซึ่งศิลปินนำมาประยุกต์เอาศิลปะเป็นผลงานที่มนุษย์พบเห็นในชีวิตประจำวันล้วนๆ ทำให้มีคุณค่าขึ้นมาและประโยชน์แก่มนุษย์ที่แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกภายในของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม ความพอใจของแต่ละคน 2 ประเภท คือ (1) โลกที่ปรากฏหรือโลกทางประสาทสัมผัส และ (2) โลกแห่งแบบหรือมโนคติ เพลโตเห็นว่า โลกที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสเป็นโลกที่แท้จริงกว่าโลกที่ประจักษ์ในชีวิตประจำวันที่มีลักษณะอย่างเดียวกับแบบหรือมโนคติ ประกอบด้วยมโนคติ แบบหรือมโนภาพ แบบหรือมโนคตินี้ มิได้อยู่กันอย่างสับสนในโลกแห่งมโนคติ แต่มันอยู่กันอย่างเป็นระเบียบ โดยลดหลั่นกันเป็นขั้นเป็นลำดับตามระเบียบเหตุผลสูงสุดแห่งฐานันดรของแบบ คือ มโนคติแห่งความดี ซึ่งเป็นแบบและเป็นผู้ดำรงแบบหรือมโนคติอื่นๆ ไว้ทั้งหมด ดังนั้นแบบหรือมโนคดีย่อมตั้งอยู่ในโลกแห่งแบบหรือมโนคติ ไม่ได้อยู่ในโลกที่เราประจักษ์อยู่ทุกวันนี้ ที่มีทัศนะความเห็นทางด้านงานศิลปะ นั่นก็คือ การเลียนแบบสิ่งเฉพาะบนโลกแห่งผัสสะและการเลียนแบบของศิลปิน เป็นเพียงความคล้ายคลึงหรือเป็นเพียงบางส่วนของต้นแบบ ที่มีการเลียนแบบอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระจกเงาสท้อนธรรมชาติ ศิลปะไม่ใช่การถ่ายแบบรูปร่างภายนอกวัตถุ แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายในความเห็นของเพลโตกับอริสโตเติล ท่านทั้งสองเชื่อเหมือนกันว่า ธรรมชาติหรือความจริงของศิลปะ ก็คือการเลียนแบบโลกภายนอกและการเลียนแบบ คือ ตัวประเมินค่าของศิลปะ แต่โลกภายนอกที่เลียนแบบนั้นแตกต่างกันที่เพลโตคิดว่าโลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบ นั่นคือ สิ่งที่ปรากฏต่อผัสสะ และสิ่งที่เป็นรูปธรรม ศิลปะเป็นสิ่งด้อยค่าเพราะสร้างภาพลวงตาและเข้าไม่ถึงความจริง แต่โลกภายนอกที่ศิลปะเลียนแบบสำหรับอริสโตเติลเป็นสิ่งที่เข้าถึงด้วยความคิดเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมศิลปะมีคุณค่าสูงเพราะเข้าถึงความจริงนั่นเอง

References

- กิริติ บุญเจือ. (2522). **ชุดปัญหาปรัชญา ปรัชญาศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- กิริติ บุญเจือ. (2529). **ชุดพื้นฐานปรัชญา : แก่นปรัชญากรีก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- จรรยา โกมรรัตนานนท์. (2539). **สุนทรียศาสตร์**. นนทบุรี : เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (ม.ป.ป). **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (ปรัชญากรีก) (Ancient Western Philosophy)**. กรุงเทพมหานคร: มหาลัยรามคำแหง.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. (2538). **สุนทรียะทางทัศนศิลป์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

บุญมี แทนแก้ว. (2545). **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

พระทักษิณคณาธิกร. (2544). **ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2529). **ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พ่วง มั่นอก. (2530). **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พินิจ รัตนกุล. (2516). **ทฤษฎีความรักของเพลโต**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพลโต. (แต่ง) **โสคราตีส**. แปลโดย. ส. ศิวรักษ์. (2523). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

พิน ดอกบัว. (2532). **ปวงปรัชญากรีก**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิธาน สุชีวกุปต์. (2529). **อภิปรัชญา (Metaphysics)**. กรุงเทพมหานคร : มหาลัยรามคำแหง.

สิวลี ศิริไธ. (2539). **จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2545). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒน์.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2545). **สุนทรียศาสตร์: ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามละศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย.

อารี สุทธิพันธ์. (2528). **ศิลปะนิยม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กระดาศสา.

เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสานิตย์ แสงวิเชียร. (2529). **ความงามสุนทรียศาสตร์สำหรับผู้ใฝ่รู้**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.